

**R&S - RESEARCH STUDIES ANATOLIA
JOURNAL**

<https://dergipark.org.tr/rs>

Vol:5 Issue:2; pp:293-311

SEÇİLİ ARAP ÜLKELERİNDE ALGILANAN YOLSUZLUK

Perceived Corruption in Selected Arab Countries

Çiğdem ÇADIRCI

Arş. Gör. Dr. Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü,
cigdemcadirci@harran.edu.tr Şanlıurfa / Türkiye,

<https://orcid.org/0000-0003-1602-3103>

Doi: <https://doi.org/10.33723/rs.1082924>

Çadırcı, Ç., (2022), “Seçili Arap ülkelerinde algılanan yolsuzluk”, *R&S -Research Studies Anatolia Journal*, 5(2). 293-311

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/ Arrived Date: 04.03.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date: 12.04.2022

Yayınlanma Tarihi / Published Date: 30.04.2022

ÖZ

Yolsuzluk kavramı kamu gücünün vermiş olduğu iradenin farklı amaçlar doğrultusunda kötü bir şekilde kullanılması olarak ifade edilmektedir. Bu kavram günümüz dünyasında hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerde başta ekonomik olmak üzere sosyal ve politik alanlar üzerinde önemli sorunları beraberinde getirmesi nedeniyle hem küresel bir sorun hem de araştırılan bir konu olarak gündemini korumaktadır. Boyutlarının ölçülmesinde Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından anketler yapılarak hazırlanan Yolsuzluk Algılama Endeksi en yaygın olarak kullanılan ölçüm yöntemi olarak kabul görmüştür. Çalışmada yolsuzluk kavramı, nedenleri ile meydana getirdiği sonuçları kavramsal açıdan ele alınarak, seçili Arap ülkelerinde (Suudi Arabistan, Katar, Fas, Irak, Mısır, Sudan, Libya, Lübnan) Yolsuzluk Algılama Endeksi'ne göre değişimin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda seçili Arap ülkelerinin makro ekonomik performansları ile yolsuzluk arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yolsuzluk, Yolsuzluk Algılama Endeksi, Kamu Gücü, Arap Ülkeleri

ABSTRACT

The concept of corruption is defined as the misuse of the will of the public power for different purposes. This concept maintains its agenda both as a global problem and as a research topic, as it covers important problems in both developed and developing countries, especially in economic, social and political fields. The Corruption Perception Index, which was prepared by conducting surveys by Transparency International, has been accepted as the most widely used measurement method in measuring its dimensions. In the study, the concept of corruption, its causes and its consequences are conceptually discussed, and it is aimed to reveal the change according to the Corruption Perception Index in selected Arab countries (Saudi Arabia, Qatar, Morocco, Iraq, Egypt, Sudan, Libya, Lebanon). As a result of the study, it is observed that the macroeconomic performances of selected Arab countries are related to corruption.

Keywords: Corruption, Corruption Perception Index, Public Power, Arab Countries

GİRİŞ

Yolsuzluk, makro ekonomik yapıyı ve kaynak dağılımını bozan, gelir dağılımı ve kamu harcamaları üzerinde olumsuz etkileri olan bir olgu olarak günümüz dünyasında birçok ülkenin başını ağrıtan bir konu olarak öne çıkmaktadır. Her ne kadar ülkeler yolsuzluğu ortadan kaldırmak için büyük çabalar sarf etse de yolsuzluğun pratikte tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Bu nedenle ülkeler yolsuzluğu tamamen ortadan kaldıramasa da minimum seviyeye indirebilmek için önemli çabalar sarf etmektedirler (Gedikli, 2011: 169).

Yolsuzluk kavramı, İngilizcedeki “corruption” kelimesinin karşılığı olarak kullanılmakta ve Türkiye’de kamu yönetim sisteminde sıklıkla kullanılan bozulma ve yozlaşmayı ifade etmektedir. Yolsuzluk kelimesinin sözlükte kurallara aykırısı, uygunsuz, yöntemsiz, düzensiz, nizamsız gibi anlamlara geldiği görülmektedir. Yolsuzluk, sadece ekonomik bir terim olmayıp kimi yazarlara göre nesilden nesile aktarılan ahlaki bir bozukluk ve sosyal davranış olarak nitelendirilmektedir (Aydoğuş, Kutlu ve Yıldırım, 2005: 1-3).

Çalışmada neredeyse tüm dünya ülkelerinde farklı boyutlara sahip olsa da varlığını sürdüren yolsuzluk kavramı, bu kavramın nedenleri, ekonomik ve sosyal alanlar üzerinde meydana getirdiği etkileri kavramsal olarak ele alınmaktadır. Seçili Arap ülkelerinde (Suudi Arabistan, Katar, Fas, Irak, Mısır, Sudan, Libya, Lübnan) yolsuzluğun boyutlarının incelenmesi amacıyla Yolsuzluk Algılama Endeksi verileri ve bazı makroekonomik göstergeler incelenerek Arap ülkelerinde yolsuzluğun boyutları değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

YOLSUZLUĞUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Yolsuzluk kavramı için batı literatüründe yıkmak, kırmak, ihlal etmek gibi anlamlara gelen ve Latince corrumpere kelimesinden türemiş olan corruption kelimesi kullanılmaktadır. Dünya Bankası tarafından yolsuzluk kamu gücü ve kaynaklarının kişisel menfaat ve amaçlar uğruna kötü niyetle kullanılması şeklinde ifade edilmiştir. Dünya Bankası’nın yapmış olduğu bu tanım

literatürde genel kabul edilen tanım olmasına rağmen bu kavram hakkında farklı tanımlamalar da mevcuttur (Beşel ve Savaşan, 2014: 73). Tanzi (1998) yolsuzluk kavramını bir bireyin kendi ve ailesinin menfaatleri için çıkar ilişkilerine yakın olması şeklinde ifade etmektedir. Bir başka tanıma göre bu kavram sahip olunan yetkinin bireysel çıkarlar için kötü bir şekilde kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Bakırtaş, 2012: 87). Pellegrini ve Gerlagh (2007) ise yolsuzluk olgusunu görüldüğü dönemlerin farklılıklar gösterse de farklı derecelerde tüm toplumlar üzerinde etkisi oluşan bir unsur olarak nitelendirilmiştir.

Bu tanımlamaların pozitif ve normatif olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Pozitif tanımlamalara göre yolsuzluk kavramı kamu görevlilerinin kazanç sağlamak amacıyla kaynak tahsisi yapma aşamasında yasa ve kurallara uymaması olarak ifade edilirken, normatif tanımlamalarda yolsuzluk kavramı kamuya zarar veren eylemler olarak ifade edilmektedir (Khan, 1996: 864). Bu tanımlar doğrultusunda yolsuzluk kavramının temelinde kamuda görev ve yetki sahibi olan kişilerin görevlerini dürüst bir şekilde yapmadıkları ve farklı yollarla kendilerine fayda sağlama düşüncesi ile kamuya zarar verdiğinin yattığı görülmektedir.

Rüşvetin varlığının gelir düzeyi, hukuk sistemi ve yönetim biçimi fark etmeksizin hemen hemen tüm toplumlarda yaygınlaştığı dikkat çekmektedir (Pellegrini ve Gerlagh, 2007: 245). Bu yönüyle ülkelerde meydana gelen yolsuzluk ve bu yolsuzluğun boyutları göz ardı edilmemesi gereken ana konulardan birisi olarak kabul edilmektedir. Yolsuzluğun yapılmasında farklı yöntemler bulunmaktadır. Bu yöntemler rüşvet, irtikap, zimmet ve ihtilas, kayırmacılık (iltimas), kara para aklama ve rant kollama gibi sınıflandırılmaktadır. Bu yöntemlerin yanı sıra yasalar tarafından yapılan ayrımlara göre yolsuzluğun birçok çeşidi bulunmaktadır (Beşel ve Savaşan, 2014: 73). Bunlar; (Tanzi, 1998: 565).

□ Bürokrasi kaynaklı bürokratik yolsuzluk ve politik liderlikten kaynaklanan politik yolsuzluk,

□ Rüşvet verenin faydasını arttırması ile maliyetini düşürme,

- Rüşvet vererek yapılan yolsuzluk veya rüşvet almaya başlayarak yapılan yolsuzluk,
- Zorla rüşvete girişim veya iş birliği ile yapılan rüşvet,
- Merkezi veya yerel yolsuzluk,
- Yolsuzluğun keyfi olarak veya tahmin edilebilen şekilde yapılması,
- Para kullanılarak yapılan yolsuzluk veya para kullanılmadan yapılan yolsuzluk olarak sınıflandırılmaktadır.

Yolsuzluk kavramı genellikle rüşvet ile benzer anlamlarda kullanılmaktadır. Aslında yolsuzluğun en yaygın türlerinden birisi rüşvettir. Rüşvet menfaat sağlama amacıyla kamu görevinin kötüye kullanımını ifade etmektedir. Ayrıca zimmet, kayırmacılık gibi kavramlar da yolsuzluk tanımının içerisinde yer almaktadır (Meriç, 2004: 73). Dünyada kayıtlı olan ilk rüşvet olayının M.Ö. 4000 yıllarında Sümer tabletlerinde anlatıldığı söylenmektedir (TBMM, 2006: 34; Bakırtaş, 2012: 87).

YOLSUZLUK: NEDENLERİ, SONUÇLARI VE ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

Geçmişten günümüze kadar geçen süreç içerisinde sürekli varlığını koruyan bu olgunun küreselleşmenin hız kazandığı günümüz dünyasında gündemini koruduğu, olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması temeliyle araştırmacıların ilgi konusu haline geldiği görülmektedir. Bu nedenle ülkeler yolsuzluğun nedenleri, ekonomik ve sosyal etkilerini incelemekte ve boyutlarının ölçülmesinde farklı yöntemler uygulamaktadırlar.

Yolsuzluğun Nedenleri

Ülkelerde görülen yolsuzluğun nedenleri hakkında genel bir kanıya varmak mümkün değildir. Yolsuzluğun birçok nedeni bulunmaktadır. Yolsuzluğun temel nedenleri olarak enflasyon, işsizlik, gelir dağılımında eşitsizlik, ücret politikaları, kayıt dışı ekonomi gibi unsurlar belirtilebilir (Bakırtaş, 2012: 87-90). Ayrıca bu nedenlere ilaveten kamu otoritesinin sahip olduğu takdir yetkisi de yolsuzluğu meydana getiren temel unsurlardan birisini oluşturmaktadır (Benk ve Karakurt, 2010: 142). Tanzi (1998) yolsuzluğa yol açan faktörleri

doğrudan ve dolaylı faktörler olarak iki şekilde sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmada doğrudan faktörleri;

- Regülasyonlar,
- Vergileme,
- Kamu harcamaları ile ilgili alınan kararlar,
- Mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarının belirlenmesi,
- Siyasi partilerin finansmanının sağlanması gibi faktörler oluşturmaktadır.

Dolaylı faktörleri ise;

- Kamu bürokrasinin kalitesi,
- Kamu sektöründeki ücretlerin seviyesi,
- Ödül ve ceza sistemleri,
- Kurumsal kontroller,
- Yasal düzenlemeler,
- Süreçlerin şeffaflığı gibi faktörler oluşturmaktadır.

Aslında Bir yolsuzluğun meydana gelebilmesi için ortada bir rantın olması ve otorite sahibinin sınırlandırılmamış bir gücünün olması gerekmektedir. Ancak yolsuzluğun ortaya çıkabilmesi için kontrol mekanizmasının yeterince işlememesi de gerekmektedir (Aydoğuş vd., 2005: 4).

Yolsuzluğun Sonuçları

Yolsuzluk olgusu varlığını korumaya devam ettiği sürece ekonomik ve sosyal alanlarda meydana getirdiği etkiler gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Bu olgunun süreklilik kazanması ile de bazı alanlar üzerindeki hakimiyet gücü ekonomik ve sosyal hayat üzerinde etkilerinin giderek artması ve bir kısır döngü içine girilmesi ile sonuçlanabilmektedir.

Yolsuzluğun Ekonomik Sonuçları

Ülkelerde meydana gelen yolsuzluğun ekonomik olarak önemli sonuçları bulunmaktadır. Yolsuzluğun meydana gelme yoğunluğu, ilk olarak ülkelerin kamu mali dengesini bozarak ve başta kamu harcamaları olmak üzere gelir dağılımını, ekonomik istikrarı ve toplanan vergi gelirlerini olumsuz etkilemektedir (Bakırtaş, 2012: 96-97). Vergi sisteminin etkinliğini azaltan bu olgu vergiden kaçınma, vergi kaçakçılığı ve yasal olmayan bir vergi muafiyeti halini alarak vergi kaybı oluşturmaktadır. Bu durum kamu kesimi tarafından sunulan mal ve hizmetlerin aksamasına ve bu kamu hizmetlerinin eksik ve verimsiz olmasına neden olması ile kamu gelirlerinin gerçekleşme oranlarının beklenenden daha düşük oluşması ile sonuçlanmaktadır (Bağdigen ve Tuncer, 2004: 169). Aslında yolsuzluk olgusunun Devletlerin maliye politikalarını gerçekleştirebilmek için en önemli gelir kaynağı olan vergi gelirleri üzerinde yarattığı azaltıcı etkisi nedeniyle maliye politikaları için elzem olan temel kaynağın zarar görmesine neden olduğu söylenebilir (Bakırtaş, 2012: 96-97).

Yolsuzluk olgusunun ekonomi üzerindeki bir diğer etkisi ise toplumdaki güven duygusu üzerinde oluşturduğu olumsuz etkidir. Toplumda güven duygusunun zedelenmesinin ülke geneline yayılması kurum ve kuruluşların yapısının daha da bozulmasına yol açmaktadır. Buna bağlı olarak gelir dağılımının bozulmasının yanı sıra enflasyon, ekonomik istikrar, büyüme, milli gelir gibi ekonomik göstergelerde oluşan olumsuz seyir sonucu maliyetler daha da artmaktadır (Dökmen, 2012: 1). Yolsuzluğun bir diğer ekonomik etkisi ise kamu harcamalarını arttırmasıdır. Yolsuzluğun olduğu bir durumda maliyetler yüksek gerçekleşmekte ve devlet olması gerekenden daha fazla harcama yapmaktadır. Yolsuzluğun yatırımlar üzerinde de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Çünkü yolsuzluk yatırımları düşürmekte ve ekonominin geneli için yarattığı belirsizlik ve güvensizlik dolayısıyla yabancı yatırımların da ülkeye girişini yavaşlatıcı etkiler oluşturmaktadır (Aydoğuş vd., 2005: 5-6). Bu etki ile ekonomide sonuçların öngörülebilirliğinin azalması sonucunda yatırımcıların girişimlerinin risk düzeyini de arttırmaktadır. Yolsuzluğun ve rüşvetin yaygın olması yatırımların getirileri konusunda birinci

etkisi belirsizlikler nedeniyle yatırımcıların yatırımlardan vazgeçmesine neden olmaktadır. İkincisi etkisi ise, belirsizliklerin ve dolayısıyla risklerin daha da büyümesi ile sonuçlanmasıdır (Karagöz ve Karagöz, 2010: 7).

Ayrıca bu yolsuzluğun meydana getirdiği ekonomik etkilerinin yanı sıra bir diğer etkisi ise sunulan hizmetlerin miktarını ve kalitesini düşürmesi ile toplumun yeterince hizmet almasını önleyerek topluma ayrı bir sosyal maliyet oluşturmasıdır (Gedikli, 2011: 183). Bu sosyal etkilere ilaveten yolsuzluk kamuda görev yapan yetenekli çalışanların üretim faaliyetlerinin yerine rant elde etmeye yönelmesine neden olmaktadır. Böylece ekonomi verimli istihdam kaynaklarından mahrum kalmaktadır (Aydoğuş vd., 2005: 5-6).

Literatürde yolsuzluk ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştıran ampirik çalışmalar incelendiğinde temel bir kanı olmadığı görülmektedir. Bazı araştırmacılar yolsuzluk seviyesinin artmasının ekonomik büyümeyi arttıran etkisinin olduğunu yani pozitif etkisinin olduğunu savunurken, bazı araştırmacılar yolsuzluk düzeyinin artmasının ekonomik büyümeyi azaltan yani negatif etkisi olduğunu savunmaktadır. Mauro (1995) yılında 70 ülke için yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasında ilişkinin tespiti için yaptığı çalışmada yolsuzluk oranlarının yükselmesinin yatırımlar üzerinde azaltan etkisi olduğu ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Yolsuzluk oranının artmasının ekonomik büyümeyi negatif etkilediği bulgusuna ulaşan başka çalışmalarda mevcuttur. Mo (2001), Uğur ve Dasgupta (2011), Kutlar ve Doğanoglu (2001), Sofuoğlu vd. (2017) gibi araştırmacılar yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin negatif olduğu bulgusuna varmışlardır. Literatürde negatif ilişkinin varlığını tespit eden çalışmaların yanı sıra pozitif bir ilişki olduğunu kabul eden Nye (1967), Acemoğlu ve Thierry (1998), Ali vd. (2010), Powell vd. (2010) gibi birçok çalışma bulunmaktadır. Aslında yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen literatür incelendiğinde genellikle yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkilerinin olduğuna işaret etmektedir. Özellikle bürokratik gecikmeleri hızlandırma

etkisinin yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkileri olduğu ileri sürülmektedir (Beşel ve Savaşan, 2014: 75). Bu bağlamda yolsuzluk kimi yazarlarca küçük kabahatler sınıfında ele alınmakta ve rüşvet benzeri yolsuzluk olaylarının işleri daha da hızlandırdığını ileri sürmektedir (Gedikli, 2011: 178). Bu konudaki bir diğer önemli bulgu ise gelişmekte olan ülkelerdeki iyi organize olmuş yolsuzluğun, özel sektörün etkinliğini artırabilmesidir. Çünkü organize bir yolsuzluk mekanizmasının olduğu durumlarda firmalar işlerinin hangi bedelle ne kadar sürede yapılacağını bilmekte ve ona göre hareket etmektedirler. Bu bakımdan organize yolsuzluklar bireysel yolsuzluklardan daha az zararlı bulunmaktadır (Meriç, 2004: 81).

Bu iki değişken arasında pozitif veya negatif ilişkinin varlığını kabul eden çalışmaların yanı sıra herhangi bir ilişki olmadığı kabul eden çalışmalar da bulunmaktadır. Karagöz ve Karagöz (2010), Beşel ve Savaşan (2014), Erdoğan (2020) yaptıkları çalışmalarında yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisinin olmadığını tespit etmişlerdir.

Yolsuzluğun Sosyal Sonuçları

Yolsuzluk olgusunun eğitim yetersizliği, yurttaşlık bilincinin yerleşik olmaması, sivil toplum örgütlerinin yetersiz ve etkisiz olması gibi sosyal nedenleri bulunmaktadır (TBMM, 2006: 71-72). Bu nedenlere dayanarak varlığını koruyan bu olgunun aslında ekonomik ve siyasi yapıyı bozan bir olgu olmasının yanı sıra toplumun yaşam kalitesini düşüren bir özelliği de bulunmaktadır. Bu özelliğinin temelinde toplumsal ihtiyaçların karşılanması için devlet tarafından toplanan kaynakların yolsuzluklarla başka yerlere aktarılması ile toplumun ihtiyaç duyduğu eğitim, sağlık gibi en temel hizmetleri almasını imkânsız hale getirebilen sosyal sonuçlar doğurabilmesi bulunmaktadır. Gelirleri düşen devletin, topluma temel eğitim hizmetlerini yeterince sunamaması da toplumun eğitimi zayıflamakta ve sonuç itibarıyla toplumun nitelikli bireyler kazanması imkânsızlaşmaktadır. Bunun yanı sıra devletin sunduğu temel sağlık hizmetlerinin yeterince sunulmaması da toplumun genel sağlık halinin bozulması ile sonuçlanabilmektedir. Sonuç olarak kamu kaynakları sıradan bireylerin değil, devletin

imkanlarını kendi lehine etkin bir şekilde kullanabilenlerin ulaşabildiği kaynaklar haline gelirken, toplumun devlete olan inancı ve güveni ortadan kalkabilir ve hesaplanması zor sosyal maliyetler de ortaya çıkabilmektedir (Gedikli, 2011: 184-185).

Yolsuzluk Ölçüm Yöntemleri: Yolsuzluk Algılama Endeksi (Corruption Perception Index-CPI)

Günümüzde yolsuzluk kavramının farklı şekillerde tanımlanmasının yanı sıra bu kavramın ölçümünün çok zor olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkeler de yolsuzluk kavramının değerlendirilmesi ve ölçülmesinin taşıdığı zorluklar sebebiyle ölçümünü yapmak kolay olmamaktadır. Buna rağmen dünyada bazı kuruluşlar farklı yöntem ve metotlar kullanarak yolsuzluğun ölçümünü yapmaktadır.

Yolsuzluğun ölçümünü yapan endekslerin bazıları Yolsuzluk Algılama Endeksi, Uluslararası Şeffaflık Örgütü Rüşvet Verme Endeksi, Uluslararası Şeffaflık Örgütü Küresel Yolsuzluk Barometresi, Uluslararası Risk Danışmanlığı Yolsuzluk Endeksi, Global Rekabet Endeksi, Uluslararası İş Dünyası Şirketi Yolsuzluk Endeksi olarak belirtilebilir (Beşel ve Savaşan, 2014: 74).

Yolsuzluk ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından hazırlanan Yolsuzluk Algılama Endeksi'nin (Corruption Perception Index-CPI) sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu endekste yıllık veriler kullanılarak, ülkeler de yolsuzluğun ölçüm birimi olarak 0 ile 100 arasında bir değerlendirme yapılarak hazırlanmıştır. Endekste 0 değerine daha yakın oranlarda ölçüme sahip olan ülkeler de yolsuzluğun daha yüksek, 100 değerine daha yakın olan ülkeler de ise yolsuzluğun daha az gerçekleştiği ifade edilmektedir (<https://www.transparency.org/en/>).

Tablo 1'de dünya ülkelerinde Yolsuzluk Algılama Endeksi'ne göre yolsuzluğun en az ve en çok görüldüğü 10 ülkenin endeks verileri ve ülke sıralaması verilmiştir. Yolsuzluk Algılama Endeksi tarafından 2021 yılında 180 ülkenin yolsuzluk endeks değerlendirilmesi

hesaplanmıştır. Tablo incelendiğinde yoksulluğun az olduğu, demokrasinin gelişmiş olduğu ülkelerde yolsuzluk oranının düşük olduğu görülmektedir. Yolsuzluk sıralamasında geride kalan ülkelerde ise durumun tam tersi olduğu dikkat çekmektedir. Bu ülkelerin temel özellikleri değerlendirildiğinde demokrasinin gelişmemiş olması, bireysel hak ve özgürlükler alanında geri kalmış olması, yoksulluğun yüksek olması gibi sorunların yolsuzluk oranının yüksek olmasının nedeni olabileceği kanısına varılabilir.

Tablo 1. Yolsuzluk Algılama Endeksi'ne Göre Yolsuzluğun En Az ve En Çok Görüldüğü 10 Ülke (2021)

Ülkeler/ Yolsuzluğun En Az Görüldüğü Ülkeler	Yolsuzluk Algılama Endeksi (CPI)	Ülke Sıralaması
Danimarka	88	1
Finlandiya	88	1
Yeni Zelanda	88	1
Norveç	85	4
Singapur	85	4
İsveç	85	4
İsviçre	84	7
Hollanda	82	8
Lüksemburg	81	9
Almanya	80	10
Yolsuzluğun En Çok Görüldüğü Ülkeler		
Güney Sudan	11	180
Suriye	13	178
Somali	13	178
Venezuela	14	177
Yemen	16	174
Kuzey Kore	16	174
Afganistan	16	174
Libya	17	172
Ekvator Ginesi	17	172
Türkmenistan	19	169

Kaynak: Yolsuzluk Algılama Endeksi (CPI), <https://www.transparency.org/en/>

Tablo 2'de Yolsuzluk Algılama Endeksi'ne göre Türkiye'nin 2012-2021 dönemine ait endeks değerleri ve ülke sıralaması verilmiştir. 100 puanına yakın olan ülkelerin yolsuzlukla mücadele konusunda başarılı kabul edilen endekse göre Türkiye'de son 10 yıllık süreçte ortalama olarak endeks değeri 42,5 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 1. Yolsuzluk Algılama Endeksi'ne Göre Türkiye (2012- 2021)

Yıllar	Yolsuzluk Algılama Endeksi (CPI)	Ülke Sıralaması
2012	49	54
2013	50	53
2014	45	64
2015	42	66
2016	41	75
2017	40	81
2018	41	78
2019	39	91
2020	40	86
2021	38	96

Kaynak: Yolsuzluk Algılama Endeksi (CPI), <https://www.transparency.org/en/>

Tablo 2’de 2012 yılından 2021 yılına kadar geçen dönem incelendiğinde ise Türkiye’nin Yolsuzluk Algılama Endeksi dünya sıralamasında 2012 yılında 54. sırada yer aldığı, 2021 yılında ise 96. sıraya gerilediği görülmektedir. Türkiye’nin makro ekonomik performansı ilgili yıllar için göz önüne alındığında bu sıralamanın gerilemesi dikkat edilmesi gereken bir husus olarak kabul edilmelidir. Bu süreçte Türkiye’de mali saydamlık, hesap verilebilirlik gibi kamu mali yönetim sisteminde birtakım düzenlemeler ve reformlar hayata geçirilse de atılan bu adımlara istikrarlı bir şekilde devam edilmesi ve yeni düzenlemelerin yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

SEÇİLİ ARAP ÜLKELERİNİN YOLSUZLUK ALGILAMA ENDEKSİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yolsuzluk birçok unsurla etkileşim halinde olması nedeniyle tek olarak değerlendirilmesi mümkün olmayan bir olgudur. Bu olgu sosyal, kültürel, ekonomik yapının beraber değerlendirilmesini gerektiren önemli sonuçlar yaratabilen, bireylerin refah seviyeleri üzerinde etkisi hızlıca görülebilen, gelir dağılımında adaletin üzerinde etkisi olabilen etkiler ve sonuçlar doğurabilmektedir.

Tablo 3'te bazı Arap ülkelerinin (Suudi Arabistan, Katar, Fas, Irak, Mısır, Sudan, Libya, Lübnan) Yolsuzluk Algılama Endeksi'ne göre ülke sıralaması verilmiştir. Yıllık olarak hazırlanan bu endekste 2021 yılında 180 ülke hesaplamaya dahil edilmiştir. Katar ve Suudi Arabistan dışında diğer ülkelerin sıralamada 180 ülkenin çok gerisinde kaldığı dikkat çekmektedir. 2021 yılında Libya'nın 172., Lübnan'ın 154., Sudan'ın 164., Mısır'ın 117., Irak'ın 157., Sudan'ın 164. ve Fas'ın 87. sırada olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Yolsuzluk Algılama Endeksi'ne Göre Seçili Arap Ülkelerinin Sıralaması (2013-2021)

Yıllar/Ülkeler	Suudi Arabistan	Katar	Fas	Irak	Mısır	Sudan	Libya	Lübnan
2013	63	28	91	171	114	174	172	127
2014	55	27	80	170	94	173	166	136
2015	48	22	88	161	88	165	161	123
2016	62	31	90	166	108	170	170	136
2017	57	29	81	169	117	175	171	136
2018	58	33	73	168	105	172	170	138
2019	52	30	80	162	106	173	168	137
2020	52	30	86	160	117	174	173	149
2021	52	31	87	157	117	164	172	154

Kaynak: Yolsuzluk Algılama Endeksi (CPI), <https://www.transparency.org/en/>

Tablo 4'te bazı Arap ülkelerinin (Suudi Arabistan, Katar, Fas, Irak, Mısır, Sudan, Libya, Lübnan) Yolsuzluk Algılama Endeksi'ne göre endeks değerleri verilmiştir. Tablo 3'te ülke sıralamalarında olduğu gibi Tablo 4'te endeks değerlerin de Suudi Arabistan ve Katar dışında diğer ülkelerin endeks değerlerinin düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Yolsuzluk Algılama Endeksi'ne Göre Seçili Arap Ülkelerinin Endeks Değerleri (2013-2021)

Yıllar/Ülkeler	Suudi Arabistan	Katar	Fas	Irak	Mısır	Sudan	Libya	Lübnan
2013	46	68	37	16	32	11	15	28
2014	49	69	39	16	37	11	18	27
2015	52	71	36	17	36	12	16	28
2016	46	61	37	17	34	14	14	28
2017	49	63	40	18	32	16	17	28
2018	49	62	43	18	35	16	17	28
2019	53	62	41	20	35	16	18	28
2020	53	63	40	21	33	16	17	25
2021	53	63	39	23	33	20	17	24

Kaynak: Yolsuzluk Algılama Endeksi (CPI), <https://www.transparency.org/en/>

Tablo 5'te Arap ülkelerin bazı makro ekonomik verileri verilmiştir. Bu ülkelerin makro ekonomik verileri incelendiğinde enflasyon oranları, işsizlik oranları, büyüme oranlarının gelişmiş ülkelerin çok gerisinde kaldığı ve makro ekonomik durumlarının olumsuz bir görünüm sergilediği dikkat çekmektedir. Ancak seçili Arap ülkeleri arasında Katar'ın diğer ülkelere göre daha iyi performans sergilediği söylenebilir. Aslında Arap ülkeleri değerlendirilirken enflasyon ve büyüme oranlarının yanı sıra birçok unsurun da ülke ekonomisi üzerinde etkilerde bulunduğunun göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bu ülkelerde yaşanan sosyal karmaşa, yolsuzluk, hak ve hürriyetlerde yoksunluk gibi olgularında ekonomik aktörler arasında etkileşim içerisinde olduğu kabul edilmelidir. Bu ülkeler arasında Katar'ın durumu diğer ülkelerden farklı bir görünüm arz etmektedir. Dünya doğalgaz rezervlerinin büyük bir kısmına sahip olan Katar'da ekonomik performans ile Yolsuzluk Algılama Endeksi verileri kıyaslandığında bu iki değer arasında ilişki olduğu görülmektedir. Katar'ın 2021 yılında 63 endeks değere sahip olması ve 31. sırada yer alması bu durumu desteklemektedir. Ekonomik performans ve yolsuzluk oranları arasında ilişkinin varlığını destekleyen bir diğer ülkede Suudi Arabistan olmuştur. Suudi Arabistan'da Katar'dan sonra ikinci sırada gelmektedir. Suudi Arabistan'da 2021 yılında 53 endeks değeri ile 52. sırada yer almaktadır. Endekste 180 ülkenin

değerlendirildiği düşünülürse Katar ve Suudi Arabistan'ın başarılı bir görünüm sergilediği kabul edilmelidir.

Tablo 5. Seçili Arap Ülkelerinde Temel Ekonomik Göstergeler (2020)

Veriler/Ülkeler	Suudi Arabistan	Katar	Fas	Irak	Mısır	Sudan	Libya	Lübnan
GSYİH (Milyon ABD\$)	700.121	144.411	114.73	166.76	365.25	26.156	25.42	31.74
Nüfus (Milyon)	34.81	2.88	36.91	40.22	102.33	43.85	6.87	6.83
Büyüme (%)	-4,1	3,6	-6,3	-15,7	3,6	-3,6	-31,3	-21,5
Enflasyon Oranı (%)	-7,9	15,1	0,9	-15,2	6,2	115,3	-29	84,6
İşsizlik Oranı (%)	7,4	0,2	11,5	14,1	9,2	19,6	20,1	13,3
Yaşam Süresi	75	80	76	70	71	65	72	78

Kaynak: Dünya Bankası, <https://data.worldbank.org/country>

SONUÇ VE TARTIŞMA

Yolsuzluk ülkelerde görülme derecesi farklılıklar gösteren bir olgudur. Günümüzde gelişmekte olan ülkelerde sıklıkla görülen bu olgunun gelişmiş ülkelerde de görülmesi ve yaygınlaşmaya başlaması dikkat çeken bir konu olması ile sonuçlanmıştır.

Çalışmada Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından hazırlanan 180 ülkenin değerlendirildiği Yolsuzluk Algılama Endeksi verilerine göre Danimarka, Finlandiya, Yeni Zelanda, Norveç, İsveç, Singapur, İsviçre, Hollanda, Lüksemburg, Almanya'nın yolsuzluk sıralamasında en üst sıralarda yer aldığı ve dünyada yolsuzluğun en az gerçekleşen ülkeler olduğu görülmektedir. Bu ülkelerin temel özellikleri incelendiğinde yoksulluğun az olduğu, refah seviyelerinin yüksek olduğu, demokrasinin gelişmiş olması özelliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Güney Sudan, Suriye, Kuzey Kore, Somali, Venezüella, Yemen, Afganistan, Libya, Ekvator Ginesi ve Türkmenistan'ın yolsuzluk endeksinde en sonda yer alan yani yolsuzluk oranlarının en yüksek 10 ülke olduğu dikkat çekmektedir. Bu ülkelerde kamu sisteminin kapalılığı, hesap verilebilirlik ve şeffaflık unsurlarının eksikliği yolsuzluğun artmasında önemli nedenler arasında görülebilir. Türkiye'nin yolsuzluk verisi incelendiğinde ise 2012 yılından günümüze

kadar gelen süreç içerisinde yolsuzluk endeksi sıralamasında 2012 yılında dünya ülkeleri sıralamasında 54. sırada bulunurken, 2021 yılında 96. sıralamaya gerilemesi dikkat çekmektedir. G 20 Ülkeleri arasında bulunan Türkiye'nin yolsuzlukla mücadele konusunda istikrarlı olması gerekliliği, hayata geçirdiği ulusal mevzuat ve eylem planlarının gözden geçirmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması önem arz etmektedir.

Çalışmada Arap ülkelerinde (Suudi Arabistan, Katar, Fas, Irak, Mısır, Sudan, Libya, Lübnan) Suudi Arabistan ve Katar dışında makro ekonomik performansın ve yolsuzluk verilerinin iyi bir görünüm sergilemediği ön plana çıkmaktadır. Bu ülkelerde -Suudi Arabistan ve Katar hariç enflasyon sorununun varlığı, düşük büyüme ve yüksek işsizlik oranları ekonominin temel sorunları olarak öne çıksa da yolsuzluk boyutların da görülen yükseklik önemli bir sorun olarak görülmelidir. Ayrıca çalışmada makro ekonomik performans ile yolsuzluk verilerinin seyrinin eşanlı olarak hareket ettiği görülmektedir. Ekonomik performans bakımından başarı sergileyen Katar'ın yolsuzluk sıralaması ve endeks değerleri bakımından iyi bir performans sergilemesi bu durumu desteklemektedir. Bu durum Suudi Arabistan içinde geçerlidir. Diğer Arap ülkelerinde görülen düşük büyüme oranları, yüksek enflasyon, yüksek işsizlik oranları ile yüksek yolsuzluk oranları bu unsurların birbirleriyle ilişki içerisinde olduğunu ispatlamaktadır. Bu yönüyle bu olgunun ekonomik ve sosyal alanlar üzerindeki etkilerinin önem taşıdığı ve ilişki içerisinde olduğu kabul edilmelidir. Seçili Arap ülkelerinde - özellikle Fas, Irak, Mısır, Sudan, Libya, Lübnan'da olgunun sosyal ve ekonomik yansımaları ele alınarak, gerekli önlemlerin alınması elzemdir.

KAYNAKÇA

Acemoğlu, D., & Thierry, V. (1998). Mülkiyet hakları, yolsuzluk ve yeteneklerin tahsisi: genel denge yaklaşımı. *Ekonomi Dergisi*, 108(450), 1381-1403.

- Ali, N., Grant, C., & Dominic, G. (2010). The Coexistence of corruption and economic growth in East Asia: Miracle or alarm?. *Murdoch Business School*.
- Aydoğuş, İ., Kutlu, E., & Yıldırım, S. (2005). Yolsuzluk ve doğrudan yatırımlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 1-21.
- Bağdigen, M., & Tuncer, M. (2004). Yolsuzluğun kamu gelirleri üzerine etkisi: Belediye gelirleri üzerine ampirik bir çalışma. *Vergi Dünyası*, (272), 168-174.
- Bakırtaş, D. (2012). Yolsuzluğun vergi gelirleri üzerindeki etkisi: Türkiye örneği. *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 19(2), 87-98.
- Benk, S., & Karakurt, B. (2010). Gelir idareleri ve yolsuzluk: motivasyonlar, fırsatlar ve mücadele yolları. *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 133-148.
- Beşel, F., & Savaşan, F. (2014). Türkiye'de yapısal kırılmalar altında yolsuzluk-ekonomik büyüme ilişkisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (27), 73-86.
- Dökmen, G. (2012). Yolsuzlukların vergi gelirleri üzerindeki etkisi: Dinamik panel veri analizi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 13(1), 41-51.
- Dünya Bankası, <https://data.worldbank.org/country>, Erişim Tarihi, 10.01.2022.
- Erdoğan, S. (2020). İktisadi büyüme ve yolsuzluk ilişkisi: Türkiye için ampirik bir inceleme. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 6(2), 211-223.
- Gedikli, A. (2011). Kamu hizmetlerinin yönetimi sürecinde yolsuzluğun derinleştirdiği ekonomik büyüme ve yoksulluk sorunu üzerine bir değerlendirme. *Öneri Dergisi*, 9(36), 169-188.
- Karagöz, K., & Karagöz, M. (2010). Yolsuzluk, ekonomik büyüme ve kamu harcamaları: Türkiye için ampirik bir analiz. *Sayıştay Dergisi*, (76), 5-22.

- Khan, M. H. (1996). The Efficiency implications of corruption. *Journal of International Development*, 8(5), 683-696.
- Kutlar, A., & Dođanođlu, F. (2001). Türkiye’de 1980 sonrası yolsuzluklar, kamu yatırımları ve büyüme üzerine bir ekonometrik çalışma. *5.Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu*,10-12.
- Mauro, P. (1995). Corruption and growth. *Quarterly Journal Of Economics*, 110(3), 681-712.
- Meriç, M. (2004). Yolsuzluk nedenleri ve önlemeye yönelik çalışmalar. *Muđla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 71-85.
- Mo, P. H. (2001). Corruption and economic growth. *Journal Of Comparative Economics*, 29(1), 66-79.
- Nye, J. S. (1967). Corruption and political development: a cost-benefit analysis. *American Political Science Review*, 61(2). 417-427.
- Pellegrini, L., & Gerlagh, R. (2007). Causes of corruption: a survey of crosscountry analyses and extended results. *Economics of Governance*, 9(3), 245-263.
- Powell, B., Manish, G.P., & Malavika N. (2010). Corruption, crime and economic growth. *Handbook on the Economics of Crime*, 328-339.
- Sofuoğlu, E., Kızılkaya, O. & Ay, A. (2017). Yolsuzluk ve ekonomik büyüme ilişkileri arasındaki ilişkiler: yeni sanayileşmiş ülkeler için panel veri analizi. *International Conference on Eurasian Economies*, 476-483.
- Tanzi, V. (1998). *Corruption around the world; Causes, consequences, scope, and cures*. *IMF Staff Paper*, 45(4), 559-594.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, (2006). Yolsuzlukla mücadele, bir olgu olarak yolsuzluk: nedenler etkiler ve çözüm önerileri. *Türkiye Büyük Millet Meclisi Yolsuzlukları Araştırma Komisyonu*.

Uğur, M., & Dasgupta, N. (2011). Evidence on the economic growth impacts of corruption in low-income countries and beyond: a systematic review. *EPPI-Centre Social Science Research Unit*, University of London.

Yolsuzluk Algılama Endeksi (CPI), <https://www.transparency.org/en/>, Erişim Tarihi, 10.01.2022.